

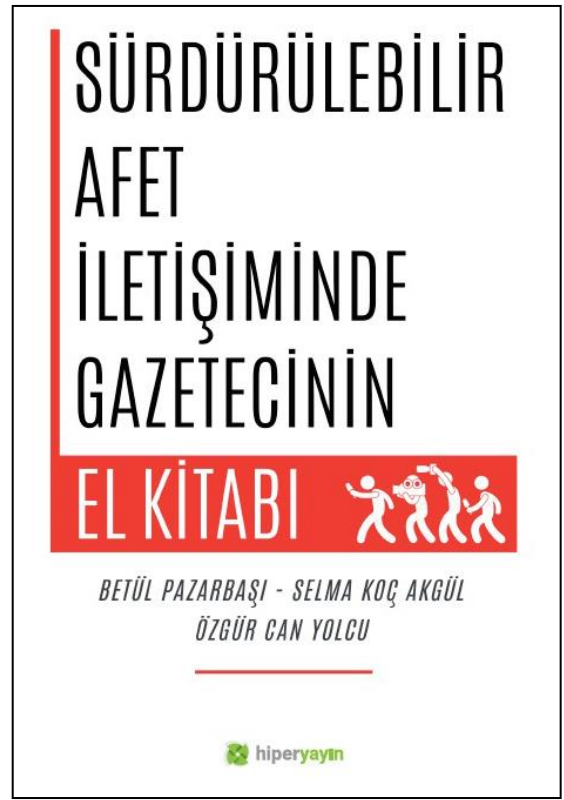
Sürdürülebilir Afet İletişiminde Gazetecinin El Kitabı*

Journalist's Handbook for Sustainable Disaster Communication

Turancan ŞİRVANLI

Arş. Gör. Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
 id <https://orcid.org/0000-0002-7286-3070> turancan.sirvanli@kocaeli.edu.tr

Sürdürülebilir afet iletişimi, toplumun afet öncesi, sırası ve sonrasında bilinçlendirilmesi ve risklerin etkin bir şekilde yönetilmesini içeren bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Doğal felaketlerin sıklığı ve büyüklüğündeki artışla birlikte, gazeteciliğin sürdürülebilir afet iletişimindeki rolü giderek daha da önem kazanmaktadır. Özellikle, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem sonrası afet iletişimine ilişkin yaklaşımlar tekrar tartışılmaya başlanmıştır; gelecek dönemlerde yaşanması muhtemel afetlerle ilgili erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi ve afetle mücadele kapasitesinin artırılması konusunda “sürdürülebilirlik” kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Gazetecilerin doğru, kesin ve düzenli bilgi akışını sağlaması, toplumun afetlere hazırlıklı olmasını ve afet sonrası süreçlerin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamak için temel bir gerekliliktir. Bu kapsamda, Betül Pazarbaşı, Selma Koç Akgül ve Özgür Can Yolcu’nun birlikte kaleme aldığı *Sürdürülebilir Afet İletişiminde Gazetecinin El Kitabı* başlıklı çalışma, gazetecilerin ve medya kuruluşlarının afetler hakkında haber yaparken karşılaştıkları zorlukların, fırsatların ve sorumlulukların kapsamlı bir incelemesini sunmakta ve gazetecilik, sürdürülebilir afet yönetimi ve afet iletişimi noktasında önemli bir kaynak olarak ön plana çıkmaktadır. Toplam dokuz bölümden oluşan ve gazetecilik perspektifinden sürdürülebilir afet iletişimine odaklanan bu çalışma, aynı zamanda sahada çalışan gazetecilerle yapılmış görüşmeleri de içermektedir.

Atıf / Cite as: Şirvanlı, T. (2024). Sürdürülebilir afet iletişiminde gazetecinin el kitabı, Hiperyayın (2023), 80sy. *KİLAD*, (23), 53-55.

* Betül Pazarbaşı, Selma Koç Akgül ve Özgür Can Yolcu, Hiperyayın (2023), 80sy.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde hayatını kaybeden gazetecilere ithaf edilen çalışmada, afet bölgesinden kamuoyuna aktarılan haberlerin sorunlu yapısına karşı, afet odaklı haberlerin doğru, mesleki etik kodlara uygun bir biçimde sunabileceğine dair ipuçları ve temel bilgiler içermektedir. Afet bölgesindeki gazetecilerin görev ve sorumluluklarının derinlemesine incelendiği bu araştırmada, yazarlar, haber takibi yapmak için deprem bölgesine giden gazetecilere ve medya kuruluşlarına yol haritası oluşturarak, afet haberlerinin içerik ve sunumlarında nelere dikkat edilmesi gerektiği; afet haberlerinde kullanılan dilin, fotoğrafların, infografiklerin ve kaynak seçiminin önemi gibi konuları ele almışlardır. Ayrıca, çalışmada medya kurumlarının depremin yaşandığı bölgeye gönderdiği muhabirlerin afet deneyimi olmaması ve afet haberciliği üzerine bir uzmanlığının bulunmaması gibi pek çok nedenden dolayı kamuoyuna aktarılan haberlerde etik sorunlar yaşandığı belirtilmiştir.

Toplam 9 bölümden oluşan el kitabı, “*Afetlerle İlgili Temel Kavramlar, Afet Ekolojisi ve Medya, Afet Zamanlarında Gazetecilik, Dijital Medya Çağında İnsani Felaketleri Haberleştirmek, Afet Gazeteciliğinde Haber Kaynaklarının Seçimi ve Yazma Becerileri, Afet ve Etik Gazetecilik, Afet Odaklı Haberlerde Gazetecilerin ve Medya Kuruluşlarının Yol Haritası, 6 Şubat Depremleri Özelinde Gazeteci, Sahanın Gerçek Sesi Gazeteciler*” başlıkları altında, ilgili konular detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Kitabın *Afetlerle İlgili Temel Kavramlar* başlıklı birinci bölümünde, afet tanımlarına ve afet türlerine yer verilmiştir. İlgili giriş bölümünün okuyucuya işlenen konuya ilişkin genel kavram setlerini tanıtmaya bakımdan işlevsel olduğu söylenebilir. *Afet İletişim Ekolojisi ve Medya* başlıklı ikinci bölümde özellikle “*afet iletişimi*” kavramı ön plana çıkarılarak medyanın afet iletişimi sürecinde önemli bir aktör olduğu vurgulanmıştır. Afetin kitleler üzerinde yarattığı/ yaratacağı olumsuz etkileri azaltmak için afet iletişim ekolojisinden yararlanılması, afete dirençli toplumların yetiştirilmesi için medyanın çözüm odaklı stratejiler geliştirmesi ve ilgili konuları sürekli gündemde tutması gerektiği yazarlar tarafından vurgulanmaktadır. *Afet Zamanlarında Gazetecilik* başlıklı üçüncü bölümde yazarlar, afet riskine karşı kamuoyunu bilinçlendirmenin aşamalarına değinerek “*afet odaklı habercilik*” kavramını detaylı bir şekilde incelemiştir. *Dijital Medya Çağında İnsani Felaketleri Haberleştirmek* başlıklı dördüncü bölümde ise dijital platformların haberlerin coğrafi sınırları aşmasını sağladığına ve geniş kapsamlı erişim sağlayarak uluslararası yardım ve iş birliğini artırdığına vurgu yapılmış; buna ek olarak, söz konusu dijital çağda bilginin doğru ve objektif bir şekilde yayılması için gazetecilerin haberlerinde objektifliği ve doğruluğu sürdürmeleri gerektiğinin altı çizilmiştir.

Afet Gazeteciliğinde Haber Kaynaklarının Seçimi ve Yazma Becerileri, başlıklı beşinci bölümde afet haberciliğinde haber kaynaklarının seçimi ve içeriğin tasarımının, bir gazetecinin sahip olduğu afet okuryazarlık yetkinliğine, hazırlık düzeyine, geçmiş deneyimlerine, ön yargılarına, inançlarına ve çalıştığı medya kuruluşunun yayın politikasına bağlı olarak değişimi anlatılmıştır. Bölüm içinde *Afet Gazeteciliğinde Sürdürülebilirlik* başlıklı alt bölüm özellikle dikkat çekmektedir; bölümde, gazetecinin sahip olması gereken donanım ve beceriler sunularak sürdürülebilir afet gazeteciliği 4 ana başlık etrafında toplanmıştır. Bunlar; *Gazetecilerin Afet Zamanlarında Yaşanan Zorluklarla İlgili Farkındalığını Geliştirme ve Hazırlık; Ansızın Gelişen Afete Tam Hazırlıklı Olunamasa da Bölgeye Gidecek Gazetecinin Uygun Teknik Donanım ve Güvenlik Şartlarının Sağlanması; Gazetecinin Zorlu ve Uzun Çalışma Saatleriyle Başa Çıkabilme Becerisini Geliştirme ve Destek Sunabilme; Mesleki Dayanışma ve Afet Gazeteciliğinde Sivil Örgütlenmeyi Başarabilme* olarak sıralanmıştır. Çalışmanın altıncı bölümünde *Afet ve Etik Gazetecilik* kavramlarına değinilmiş; şeffaflık, duyarlılık, mantıklılık, mahremiyet, veri koruma, gizlilik, adalet, güvenlik ve önlem gibi kavram setleri açıklanmıştır. Yazarlar el kitabında, afet dönemlerinde gazetecinin hatırlaması gereken aşamaları maddeleştirerek okuyucuya sunmuştur. Bu bölümde gazetecinin afetzedeye olan yaklaşımına

değnilmiş; travmaları tetiklemeyecek noktalara dikkat çekilerek etik ve insan odaklı habercilik kodları sıralanmıştır. *Afet Odaklı Haberlerde Gazetecilerin ve Medya Kuruluşlarının Yol Haritası* başlıklı yedinci bölümde haberler, gazeteciler ve medya kuruluşları için çeşitli öneri ve gerekliliklere değnilmiştir. Çalışmanın 6 Şubat Depremleri Özelinde Gazeteci başlıklı sekizinci bölümünde deprem bölgesinde haber takibi yapan medya kuruluşlarının, gazetecilerin haber içerik ve sunumlarında yaptığı etik ihlaller örnekler eşliğinde aktarılmıştır. Bu bölümde medya kuruluşlarının afet haberi, içerikleri ve sunumlarında dikkat etmesi gerekenler, görsel kullanımındaki hususlar, uzman görüşleri ve röportaj anındaki önemli noktalar detaylı bir şekilde örnek haberlerle destekleyerek anlatılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde örnek haberlere yer verilmesi, konunun anlaşılır olması bakımından oldukça değerlidir.

El kitabının son bölümü olan *Sahanın Gerçek Sesi Gazeteciler* başlıklı dokuzuncu bölümünde ise sahada çalışan gazetecilerin konuya ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda Hamza Çiftçi (TRT Haber), Meral Danyıldız (Sözcü TV), Ayşegül Karagöz (Medyascope), Esra Tokat (Kısa Dalga Medya) ve Rabia Çetin (Bağımsız Gazeteci) ile görüşmeler gerçekleştirilmiş; gazeteciler felaketin akut döneminde sahada karşılaştıkları sorunları aktarmıştır. Bu bölümde Türkiye’de afet sürecinde, travmanın bir parçası olan gazeteciler için haber üretiminin ne denli zor olduğuna özellikle dikkat çekilmiştir. Deprem bölgesinde haber takibi yapan gazetecilerin de görüşlerine yer verilmesi çalışmanın bütünlüğü açısından önemli bir yerde durmaktadır. Öyle ki, afet iletişimi ve afet odaklı habercilik alanında yapılan çalışmaların genellikle haberlerin medya sunumları veya mesleki etik kodların ihlali üzerinde durduğu görülmektedir. Bu bağlamda, sahada çalışan gazetecileri araştırmanın içine dahil etmesi bakımından bu el kitabının diğer çalışmalardan özgünlük açısından ayrıldığı söylenebilir.

Genel olarak ele alındığında, el kitabında -afet haberciliği hakkında teorik bilgilerin yanında- hem afet bölgesinde haber takibi yapan/yapacak gazetecilere etik habercilik ekseninde doğru haberciliğin nasıl yapılacağı hakkında anahtar bilgiler aktarılmış hem de sahada haber takibi yapan gazetecilerin görüşlerine yer verilmiştir. Kitap afet öncesinde, sırasında ve sonrasında medyanın üzerine düşen görev ve sorumluluklar hakkında anahtar bilgiler içermekle birlikte, enformasyon çağında sosyal medyanın afet müdahalelerinde etkin bir şekilde kullanılmasının önemine vurgu yapmakta ve dijital medya için etik bir habercilik anlayışının geliştirilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, çalışma -özellikle, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem sonrasında- *afet odaklı habercilik* konusundaki tartışmaların tekrar gündeme geldiği bu dönemde, alana anlamlı katkılar sunan önemli bir el kitabı olarak değerlendirilebilir.

Kaynak

Pazarbaşı, B., Koç Akgül, S. ve Yolcu, Ö. C. (2023). *Sürdürülebilir afet iletişiminde gazetecinin el kitabı* (e-kitap). Hiperyayın.